

**RECENZJA MONOGRAFII ZBIOROWEJ
EDUKACJA SZKOLNA Z PERSPEKTYWY
NAUK PEDAGOGICZNYCH
POD RED. STEFANA M. KWIATKOWSKIEGO**

Warszawa 2024

ISBN 978-83-8156-649-0

ISBN 978-83-8156-650-6 (online)

Wydawnictwo Instytutu Problemów
Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha

Paweł A. Trzos

ORCID: 0000-0002-9015-4665

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

e-mail: ptrzos@ukw.edu.pl

Wysoka zmienność rzeczywistości edukacyjnej nie raz już inspirowała tych, którzy żywo interesują się sprawami współczesnej edukacji. Do dziś rysują się nowe problemy, kontrowersje, wyzwania, a w ich następstwie pojawia się szereg inspiracji mających kierunkować uwagę pedagogów na właściwe (bo aktualne) działania. Nieuchronne trwanie na pograniczu edukacji i kultury (jako kluczowych obszarów działań człowieka), tradycji i współczesności, doskonałości i niedoskonałości, konkretnych idei i egzystencji (szkolnej) stawia nas niejako w permanentnym zawieszeniu. Rzeczywistość edukacyjna – choćby w powyższych paralelach (rzecz jasna, nie tylko tych) – coraz częściej stanowi obraz pełen niuansów i nowych znaczeń, gdzie interpretacja pedagogiczna wymaga zdystansowania się od „chirurgicznej precyzji”. Aktywność naukowo-poznawcza pedagogów (teoretyków, badaczy i praktyków-nauczycieli) coraz częściej staje się wobec takich wyzwań złożoną i konieczną refleksją o edukacji.

Szkoła i jej przestrzeń – jako podstawowa instytucja edukacyjna – od lat budzi zainteresowanie pedagogów. Trudno więc dziwić się, że na rynku wydawniczym istnieje tak wiele książek poświęconych sprawom edukacji szkolnej.

Recenzowana monografia jest kolejną odsłoną refleksji pedagogów w tym zakresie. Nie jest moją intencją ograniczenie tego tekstu jedynie do bezpośredniej relacji z lektury: mogłoby to wywołać jałowe dla pożytku Czytelników konkluzje. Warto za to uwypuklić to, co znajduje się w centrum uwagi autorów, jednocześnie wskazując ten rodzaj lektury, który prowadzi do nowych inspiracji empirycznych, krytycznej analizy źródeł, a w konsekwencji wniosków, rozstrzygnięć i nowych tropów w refleksji o edukacji szkolnej.

Publikacja pod redakcją naukową Stefana M. Kwiatkowskiego to zbiorowe opracowanie, które zdaje się być rezultatem współpracy i namysłu autorów skoncentrowanych na problematyce edukacji szkolnej, tj. postrzeganej jako obszar przenikania się teorii i praktyki – ujętych z perspektywy różnych nauk pedagogicznych. Czytamy więc o: pedagogice i edukacji wczesnoszkolnej, pedagogice młodzieży, edukacji domowej i włączającej, mapowaniu klimatu szkół czy o szkole w warunkach wielokulturowości i przemian społeczno-edukacyjnych. Zbiorową refleksję dopełnia głos, jaki artykułują teksty dotyczące szkolnictwa, kształcenia i poradnictwa zawodowego oraz teksty eksponujące specyfikę zawodu nauczyciela, zarówno w ujęciu ideowym, prawnym i profesjologicznym (z uwzględnieniem aspektu porównawczego). Te ostatnie zdają się wpisywać w sedno pedeutologicznej myśli nad jakością edukacji szkolnej, korespondującej ze słowami Friedricha A. Diesterwega, wypowiedzianymi sprzed 190 lat: „szkoła jest tyle warta, ile wart jest nauczyciel” (Diesterweg, 1834, s. 12).

Przygotowanie kadry nauczycielskiej to proces, którego charakter wymaga stabilności, czasu i długotrwałego monitorowania instytucjonalizacji działań. Nowoczesne kształcenie kadr kompetentnych nauczycieli wymaga twórczego „budzenia” świadomości pedeutologicznej (w tym zawodowej, aksjologicznej czy teleologicznej). Chodzi jednak o takie „rozbudzanie” świadomości społeczno-edukacyjnej, której rekonstrukcje mogłyby stanowić istotny krok do krytycznej (re)interpretacji obrazu nauczyciela i jego doskonalającej się profesji. Kluczowa jest tu zatem rola uniwersytetu (nie tylko w ujęciu aktualnego prawa, choć, rzecz jasna, to zrozumiałe) – jego funkcja jest nie do przecenienia. Pisze też o tym Maria Czerepaniak-Walczak: „[...] o integralności uniwersytetu z systemem edukacji i jego potencjale zmianotwórczym świadczy również fakt, że jest on miejscem kształcenia nauczycieli [podkr. – P.A.T.], którzy pracują w szkołach niższych szczebli – od przedszkola po szkolnictwo policealne, a także organizują

i prowadzą wiele różnych form edukacji pozaformalnej” (Czerepaniak-Walczak, 2024, s. 302).

Oczywisty, naukowo-poznawczy, walor zawartych w omawianej publikacji inspiracji odbiega od nieokreślonej „postulatywności”, a jest konsekwentnym poszukiwaniem właściwego (efektywnego, optymalnego, adekwatnego?) modelu zawodowego kształcenia nauczycieli. Tak można przecież interpretować konkluzje teoretyczne i wyniki badań (także publikowane w raportach) przedstawione w recenzowanym tytule.

Lektura lokuje uwagę Czytelnika w krajowych oraz (poza)europejskich związkach profesjonalizacji kadr nauczycieli. W tekstach tych wybrzmiewa też to, o czym wielokrotnie pisał Kazimierz Denek, eksponując komponenty jakości edukacji szkolnej skoncentrowane na kompetentnych nauczycielach, profesjonalizacji ich akademickiego przygotowania i krytycznej refleksji wokół kluczowych pojęć jak: myślenie, samodzielność, podmiotowość (Denek, 2007, s. 16). Wszak – przytaczając słowa Kazimierza Wenty (2007, s. 176): „jakość jest wartością”. Takim właśnie wektorem, tzn. skierowanym ku jakości edukacji szkolnej, nacechowany jest – w moim osądzie – zbiorowy namysł omawianej monografii.

Publikacja składa się z 14 (w większości teoretycznych) rozdziałów tematycznych, które konsekwentnie wpisują się w opisany powyżej, ukierunkowany namysł o szkole. Wielość niuansów – widocznych właśnie w perspektywie zróżnicowanego oglądu różnych nauk pedagogicznych – rysuje pole możliwych inspiracji i propozycji, ale dalekich (na szczęście!) od pokusy instrumentalnej implementacji. Mogą być one natomiast asumptem twórczych (na polu badań) inicjatyw, dotyczących opisu poszczególnych elementów tworzących aktualny system edukacji – „[...] niektóre z nich [...] bardzo istotne, zostały poddane analizie [...]” (Kwiatkowski, 2024, s. 6). Nie bez znaczenia pozostaje założenie, że miało to być „przedstawienie analizowanej problematyki zarówno z punktu widzenia diagnostycznego, jak i prognostycznego” (Kwiatkowski, 2024, s. 6). Trzeba pamiętać, że współczesne „wymagania rynku pracy są/powinny być punktem odniesienia dla edukacji, szczególnie kształcenia zawodowego. Mają one wpływ na organizację, treści i przebieg tego kształcenia. Dotyczy to zarówno aktualnych, jak i przyszłych [podkr. – P.A.T.] wymagań w zakresie kwalifikacji i kompetencji” (Gerlach, 2024, s. 200). I to też warte podkreślenia!

Polecam publikację uwadze wszystkim pedagogom, którzy są zainteresowani edukacją szkolną i refleksją nad obszarami jej optymalizacji, a Redaktorowi i Autorom wszystkich tekstów – gratuluję.

Referencje

- Czerepaniak-Walczak, M. (2024). *Uniwersytet w systemie formalnej edukacji*. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Edukacja szkolna z perspektywy nauk pedagogicznych*. Warszawa: Wyd. Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha.
- Denek, K. (2007). *O innowacjach i ewaluacji w edukacji decydują kompetentni nauczyciele*. W: J. Grzesiak (red.), *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Autoewaluacja i refleksyjność nauczyciela*. Konin: PWZS.
- Diesterweg, F.A. (1834). *Wegweiser zur Bildung für deutsche Lehren*. Essen: G.D. Bädeker.
- Gerlach, R. (2024). *Kształcenie zawodowe – współczesność i przyszłość*. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Edukacja szkolna z perspektywy nauk pedagogicznych*. Warszawa: Wyd. Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha.
- Kwiatkowski, S.M. (2024). *Wprowadzenie*. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Edukacja szkolna z perspektywy nauk pedagogicznych*. Warszawa: Wyd. Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha.
- Wenta, K. (2007). *Osobowościowe walory nauczyciela i ucznia a jakość kształcenia*. W: J. Grzesiak (red.), *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Autoewaluacja i refleksyjność nauczyciela*. Konin: PWZS.